Б. Кияк, О. Проскура
(Київ)

ДОЛЯ АКАДЕМІКА ОЛЕКСАНДРА ГОЛЬДМАНА

О душе! Хто тебе обставив
Презумпціями злих обставин?
Безчестю алібі нема.
І.Світличний

Олександр Генріхович Гольдман заарештований органами НКВС УРСР 22 січня 1938 р. у Києві. До арешту дійсний член АН УРСР та член її Президії, академік-секретар відділу математичних та природничих наук, доктор фізико-математичних наук, доктор філософії Ляйпцігського університету професор О.Гольдман був організатором і першим директором Інституту фізики АН УРСР і редактором створеного ним першого в Україні фізичного часопису «Фізичні записки».

Олександр Гольдман народився 3.02.1884 р. у Варшаві. Закінчив з золотою медаллю Олександрівську гімназію у Києві. Розпочав спеціалізацію в галузі фізики у Київському університеті під керівництвом професора І.Косоногова і продовжував її під керівництвом професора В.Оствальда у Ляйпцігському університеті, де в 1908 р. з оцінкою «видатна» захистив докторську дисертацію «Фотоелектричні дослідження елементів з розчинами фарб». Дисертаційна робота О.Гольдмана та декілька його наступних публікацій з дослідження природи ефекту Бекереля лягли у фундамент сучасних знань про фотогальванічні явища.

О.Гольдман не міг отримати роботу за фахом у Києві і через це на запрошення професора О.Вінера у травні 1911 р. переїхав працювати до Ляйпцігського університету, де йому була запропонована посада штатного асистента у фізичному інституті.

Після початку першої світової війни О.Гольдман переїхав до Петрограда, а звідти повернувся до Києва, де з 1918 р. працював викладачем фізики, а з 1921 р. – завідувачем кафедри фізики політехнічного інституту.

Навесні 1919 р. О.Гольдман, запропонувавши свій досвід та знання Наркомату освіти України, що підводився з руїн і якому бракувало кадрів, займався організацією вищої школи та науково-дослідних установ. Одночасно він продовжував фізичні досліди, започатковувавши ними в Україні вивчення фізики напівпровідників. Під його керівництвом у 1921 р. виникає Фізична дослідна лабораторія при Київському губпрофосі, яка виростає до великого фізичного центру, що з 1929 р. називався інститутом. Зараз це Інститут фізики НАН України.

Наукова, педагогічна та організаційна діяльність О.Гольдмана була настільки успішною, що академік Д.Граве у 1929 р. писав: «Всі кадри

молодих наукових робітників і викладачів фізики в Києві – це наслідок напруженої роботи Олександра Генріховича» [1].

Розроблені О.Гольдманом при дослідженні ефекту Бекереля наукові положення були достатньо універсальними. Тому в 1932 р. він висловив гіпотезу про те, що механізми явищ у твердих фотоелементах та фотогальванічних елементах є аналогічними. Це давало йому можливість більш успішно досліджувати та розробляти тверді фотоелементи та випростувачі. Однак наукова робота О.Гольдмана була надовго зупинена арештом. Задовго до завершення слідства Академія наук через свій журнал «Вісті Академії Наук УРСР» повідомила, що О.Гольдман – ворог народу [2].

Слідча справа О.Гольдмана [3] містить характерні для доби тоталітаризму в Україні документи щодо методів діяльності каральних органів та стан етики в академічному середовищі, заляканому репресіями та таємними агентами. Вивчення слідчої справи О.Гольдмана переконує, що зберегти честь і життя та повернутись до наукової роботи у Києві у 1959 р. О.Гольдману допомогла його мужня і послідовна поведінка.

«Задание № 2963» від 4.11.1927 р. засвідчує, що досьє на О.Гольдмана почало заповнюватись за 11 років до арешту. Таємний працівник «Европеец» повідомив 31.03.1927 р. про домовленість між М.Скрипником та М.Грушевським стосовно обрання нових академіків, в тому числі О.Гольдмана. «Битий» (дата не зазначена) переповів чутки про те, що О.Гольдман не приймає у студентів заліки з фізики, якщо не складено залік з української мови. «Твердий» 15.03.1929 р. написав: «Сам Гольдман за походженням єврей, в старі часи для того, аби одержати можливість працювати науково, прийняв лютеранство, але оскільки учбовий округ все одно не допускав його до наукової праці, то він виїхав за кордон... Увесь час працює у київських вузах, безумовно лояльно ставиться до Радвлади». «Федоров» 19.09.1936 р. попередив кадрового чекіста Долинського: «Гольдман немовби передає всі відомості в галузі фотоелементів німцям». «Обновленная» 28.07.1933 р. повідомила: «Якийсь науковий співробітник Дрибалюк розповідав про справу СВУ, називав прізвище Чехівського, Левицького, Гольдмана та інших. Дрибалюк казав, ніби він вже дещо подав на Гольдмана до комісії по чистці». О.Гольдман на деякий час був позбавлений свого партійного квитка.

Восени 1937 р. до Фізичного інституту АН СРСР в Москві прибув з Києва секретар парткому АН УРСР С.Білоусов і звернувся до доктора фізико-математичних наук Б.Вула з пропозицією обійняти посаду директора Інституту фізики АН УРСР. Б.Вул відмовився, хоч йому було обіцяно обрання дійсним членом АН УРСР. Б.Вул не погодився на пропозицію з етичних мотивів, оскільки він вважав себе учнем О.Гольдмана. В одній з численних заяв до відділу науки ЦК ВКП(б) в 1947 р. О.Гольдман припускав, що вчинок партсекретаря не міг, звичайно, бути здійсненим без відома Президії Академії, зокрема її Неодмінного секретаря академіка О.Палладіна.

Арешт О.Гольдмана взимку 1938 р. – непоодинока трагічна сторінка української науки тих років. В процесі геноциду зі складу АН УРСР за 1936-1938 рр. було вилучено 15 академіків та членів-кореспондентів [4]. 21.01.1938 р. відділення 12 відділу Управління державної безпеки НКВС УРСР одержало з Москви телеграму, в якій санкціонувався арешт академіка О.Гольдмана.

Наступного ранку начальник 2 відділу УДБ НКВС Хатеневер та заступник наркома Степанов підписали ордер № 1540 на обшук та арешт О.Гольдмана. За цим ордером затримали О.Гольдмана в його помешканні на вулиці Рейтерській, буд. № 11, п. 4. При арешті було вилучено 4 долари США, золота монета царської чеканки номіналом 5 карбованців. Валюта була 31.01.1938 р. оприходувана фінансовим відділом НКВС УРСР. Партійний квиток № 1657850 було відіслано 6.03.1938 р. до Сталінського РК КП(б)У м. Києва. Обшук службового кабінету О.Гольдмана вчинили на вул. Чудновського, буд. № 3 в присутності начальника спецчастини АН УРСР Ю.Тихомирової. Дата обшуку на відповідному документі відсутня.

В протоколах обшуків названі номери вилучених партійного квитка, паспорта, профквитка, посвідчення наукового працівника, перераховані 10 різних посвідчень, пачка старих документів та листів. Протоколом однак не зафіксовано, що з робочого стола академіка чекісти прихопили рукопис підготовленої до друку роботи про запірну дію просторового заряду в напівпровідникових приладах. Робота доповідалась у грудні 1937 р. на сесії фізичної групи Академії наук СРСР. Ця робота на 2 роки випереджала наступні теоретичні роботи школи академіка А.Йоффе і на один рік – відому німецьку публікацію В.Шотткі, який створив теорію напівпровідникових випростувачів, спираючись на ту ж думку, яку раніше висловив О.Гольдман і розвинув у вилученому рукописі. Важливий рукопис щез непоміченим.

Оперуповноважений 4 відділу УДБ НКВС УРСР Хромой 22.01.1938 р. постановив, що оскільки О.Гольдман був активним учасником контрреволюційної націоналістичної організації і провадив шкідницьку роботу в Інституті фізики, скоївши злочини, що підпали під статті 54-7, 54-8 та 54-11 КК УРСР, то згідно зі статтями 143, 145 і 156 КПК УРСР О.Гольдмана до суду необхідно утримувати під вартою в спецкорпусі Київської в'язниці. З постановою такого змісту погодився начальник 3 відділення 4 відділу Лифарь, її затвердив помічник начальника 4 відділу Перцов. Цю постанову розглянув військовий прокурор Київської військової округи диввійськюрист Калошин і 24.01.1938 р. постановив з профілактичною метою утримувати О.Гольдмана в київській тюрмі, бо він підпадає під статті 54-8 та 54-11. Прокурор Калошин на перше місце поставив звинувачення про терористичну діяльність, зовсім випустивши статтю 54-7. На нашу думку, в цьому немає випадковості, бо Й.Сталін ще 2.01.1930 р. при підготовці справи академіка С.Єфремова у телеграмі С.Косіору та В.Чубарю на перше місце поставив звинувачення українського академіка саме в тероризмі і просив узгоджувати з Москвою план ходу справи [5]. Виконавці

мусили орієнтуватись на цю директиву.

Президія АН УРСР згідно з відпрацьованою практикою, але з порушенням свого Статуту, постановила 29.01.1938 р. виключити О.Гольдмана з складу Академії «як заарештованого органами НКВС», не дочекавшись закінчення слідства і судового вироку. Президент Академії академік О.Богомолець не був присутній на засіданні Президії, постанову підписав Неодмінний секретар АН УРСР академік О.Палладін. На пропозицію Неодмінного секретаря цю постанову було одноголосно затверджено 2.07.1938 р. на загальних зборах Академії. У справі про це говорить витяг зі стенограми загальних зборів АН УРСР, завірений завідувачем секретаріату Гафтом. З порівняння дат арешту і аргументації виключення О.Гольдмана з АН УРСР випливає висновок про синхронність дій НКВС і АН УРСР.

Звинувачення О.Гольдману було оголошено 4.05.1938 р. Постанову про звинувачення за статтями 54-8 та 54-11 підготували оперуповноважений 4 відділу НКВС УРСР Гранкін, начальник 4 відділення Проскуряков і начальник 4 відділу НКВС УРСР Юфа. На той час слідство могло використати для звинувачення витяги з показів раніше звинувачених Й.Гермайзе від 30.10.1929 р., П.Височанського від 02.11.1929 р., В.Затонського від 10.11.1937 р., Б.Богдановича від 05.11.1937 р., Н.Кагановича від 15.12.1937 р., Л.Штрума від 25.03.1936 р. та М.Орлова від 08.09.1937 р., які, за винятком Й.Гермайзе, були вже розстріляні. Й.Гермайзе в справі згадується як померлий.

Варто навести деякі свідчення колишнього народного комісара освіти В.Затонського, який, як відомо, в катівнях НКВС виявився нестримним на слова: «В 1936 році я залучив до організації члена Президії Академії наук директора Інституту фізики Гольдмана. На думку про його вербування мене наштовхнув Балицький (нарком внутрішніх справ УСРР), який розповів мені, що в НКВС є матеріал, зокрема, є свідчення арештованого професора Штрума про те, що Гольдман разом з ним є учасником антирадянської організації... Балицький вказав мені тоді, що я повинен використати ці дані про Гольдмана і примусити його працювати на користь нашої організації... Я доручив Гольдману зривати в міру можливості роботу інституту з оборонної тематики... Гольдман все робив для цього... Гольдман мені відповів, що у виконанні цих доручень він буде використовувати Неодмінного секретаря Академії наук Палладіна, антирадянські прояви якого йому добре відомі». Протокол допиту О.Гольдмана від 21.09.1938 р. містить відповідь Олександра Генріховича на ці наклепи: «Оголошені мені свідчення Затонського фальшиві, як і всі попередні». Безкомпромісна позиція О.Гольдмана підтверджується всіма матеріалами слідства.

До 23.02.1939 р., коли О.Гольдману було оголошене остаточне звинувачення, його матеріали були підготовлені за схемою: свідчення викритих ворогів та свідків, протоколи очних ставок, звинувачувальний матеріал з боку академічних установ та авторитетів, обурений голос громадськості.

Матеріали звинувачення містять додатково до названих вище свідчень трьох осіб: від 28.08.1938 р. (О.Міселюк), 1.09.1939 р. (А.Федорус), 10.11.1939 р. (І.Файнерман); протоколи від 1.09.1938 р. очної ставки О.Гольдмана з ув'язненим заступником директора Інституту фізики проф. В.Бернацьким та названими вище свідками: анонімні висновки комісії з перевірки Інституту фізики АН УРСР від фізичної групи АН СРСР за 4.06.1938 р., звірені з оригіналом т.в.о. директора Інституту фізики О.Міселюком і парторгом Д.Гейхманом та скріплені печаткою спецсектора АН УРСР, окрім того, відношення Академії наук за тими ж підписами; постанова та стенограма загальних зборів колективу Інституту фізики під головуванням М.Пасічника; стенограма виступу академіка А.Йоффе на засіданні Президії АН УРСР від 4.06.1938 р.; копії виступів парторга Інституту фізики Д.Гейхман та двох активістів Мюнстерлейдта і Пухальського на зборах персоналу інституту.

Начальник відділення 2 відділу НКВС УРСР молодший лейтенант держбезпеки І.Букаренко 23.02.1939 р. постановив відмінити інкриміновану О.Гольдману статтю 54-8 (терористична діяльність) і звинуватив його за статтями 54-10 (антирадянська агітація), 54-7 (антидержавна підривна діяльність) та 54-11 (організаційна антирадянська діяльність). З постановою погодився заступник начальника слідчої частини 2 відділу лейтенант держбезпеки Казін, затвердив її начальник 2 відділу УДБ НКВС УРСР ст. лейтенант держбезпеки Павличев. Того ж дня І.Букаренко склав «Протокол предъявления следствия», а 27.02.1939 р. Букаренко, Казін та Павличев склали «Обвинительное заключение», яке затвердив замнаркома внутрішніх справ УРСР майор Кобулов. Цим же документом справа була передана прокуророві відділу спецсправ Косману. Прокурор виходив з того, що оскільки О.Гольдман викривається переважно свідченнями В.Затонського та інших вже засуджених учасників контрреволюційної діяльності О.Гольдмана, то його справа не може бути розглянута в судовому порядку. Тому Косман постановив направити справу на розгляд Особливої наради при НКВС СРСР. Т.в.о. прокурора УРСР Другобицький затвердив постанову Космана і Павличев уже в званні капітана держбезпеки склав до засідання Особливої наради порядок денний, де зазначив, що хоч О.Гольдман не визнав себе винним, однак він викривається матеріалами звинувачення.

Попри свою брутальність, матеріали звинувачення мають пізнавальну цінність. Наприклад, у виступі Д.Гейхман (т. 1, арк. 197-211) є такі рядки: «Жодної хвилини я не сумнівалась в тому, що Гольдман є ворогом... Вже п'ять днів, як забрали Гольдмана, однак, треба сказати, що довелося подолати дуже багато труднощів, поки рештою-решт Гольдман був викритий. Природно, становище його було дуже фундаментальним в інституті і пробити цю стіну, яка існувала, було дуже важко. Моргуліс говорить – я вважаю, що Гольдман все ж таки людина з науковим розмахом. Ми хотіли показати що він не науковець. Здавалось, ну що спільного у фізика з Інститутом мовознавства. Однак він там при Скрипнику відігравав досить значну роль.

Він там був головним редактором фізичного відділу словника». Парторг робить закид О.Гольдману також за те, що він мав стосунки з репресованим математиком академіком М.Кравчуком. Однак у слідчій справі М.Кравчука, як повідомила авторам дослідниця цієї справи Г.Сита, прізвище О.Гольдмана відсутнє.

В «Служебном отношении из АН УССР о вредительской работе» (т. 1, арк. 155-159) О.Гольдман звинувачується у ворожій кадровій політиці при керівництві аспірантами. На підставі статистичних даних анонімні автори «Отношения» намагаються довести, що саме внаслідок ворожого керівництва комуністи та комсомольці Інституту фізики у меншому відсоткові захищали дисертації, ніж позапартійні аспіранти. Протидержавні дії О.Гольдмана викриваються й таким пасажем: «...З метою зриву зв'язків з фізичними інститутами СРСР Гольдман створив склочні стосунки з школою акад. А.Я.Йоффе».

Особлива нарада при народному комісарі внутрішніх справ СРСР розглянула справу О.Гольдмана 05.10.1939 р.

«Слушали: 48. Дело 817/НКВД УССР по обвинению Гольдмана Александра Генриховича, 1884 г.р., урож. гор. Варшавы, служащий, гр-н СССР, с 1932 по 1938 г. член ВКП(б).

Постановили: Гольдмана Александра Генриховича за участие в антисоветской националистической организации – сослать в один из районов Казахстана – на ПЯТЬ лет, считая срок с 22 января 1938 года.

Дело сдать в архив.

Нач. Секретариата Особого совещания
при Народном Комиссаре Внутренних Дел *Иванов*».

З цією постановою Особливої наради О.Гольдман ознайомився 28.10.1939 р., в чому і розписався на звороті. В «Меморандуме» в п. 12 зазначено, що О.Гольдмана вербувати не можна, бо він в інкримінованому злочині винним себе не визнав. Медична комісія через рік після арешту, 09.02.1939 р., занесла до медичного розділу особистого формуляра: «Міокардит, артеріосклероз. Різко понижене харчування. До легкої фізичної праці придатний. В далекі табори слідувати не може». Перенесений в ув'язненні інфаркт комісія не зазначила.

Для негайного виконання рішення Особливої наради О.Гольдмана першим етапом відправили до Алма-Ати в розпорядження НКВС Казахської РСР.

Заслання О.Гольдман відбував у м. Акмолінську. У 1940 р. до нього приїхала Єлизавета Павлівна. Вона врятувала чоловіка від смерті, коли він тяжко захворів на запалення легень.

В Акмолінську О.Гольдман послідовно продовжував боротьбу за реабілітацію та повернення до свого Інституту. В заяві на ім'я Прокурора СРСР Панкратьева, яку О.Гольдман надіслав 01.04.1940 р. з Акмолінська,

стверджується, що слідство використовувало стосовно нього незаконні методи. Йдеться, зокрема, про те, що слідчий Гранкін у присутності О.Гольдмана виривав з його справи аркуші та про те, як під керівництвом А.Яралянца (заступник наркома НКВС УРСР) слідчі Гладков і Цветков у ніч з 27 на 28 липня та з 1 на 2 серпня 1938 р. настільки жорстоко били О.Гольдмана, що він багаторазово втрачав свідомість. Від О.Гольдмана вимагалось, щоб він підписав зізнання у шпигунській діяльності.

У заяві на ім'я Панкратьева О.Гольдман стверджував також, що його не ознайомили з усіма матеріалами звинувачення і що після закінчення слідства він передав адміністрації Лук'янівської в'язниці більше 20 заяв з спростуванням оголошених йому звинувачувальних матеріалів. Заяви адресувались НКВС та Прокуратурі і залишились, звичайно, без відповідей. З відомих йому під час слідства звинувачувальних документів на його участь у контрреволюційній націоналістичній організації вказував лише один документ, а саме свідчення В.Затонського. Як стало відомо пізніше, вони були сфабриковані.

Про звинувачення О.Гольдмана були публікації в академічних журналах. Журнал «Вісті АН УРСР» коротко повідомив, що спеціальна комісія на чолі з керівником групи фізики АН УРСР акад. А.Йоффе докладно ознайомилась з роботою Інституту фізики АН УРСР, зробила свої висновки та висловила пропозиції Президії АН УРСР. Президія погодилась з висновками спецкомісії і відзначила, що незважаючи на те, що в минулому інститутом керував ворог народу, в деяких відділах інституту є досягнення. Висновки комісії виклав всесоюзний журнал «Известия АН СССР» [6]. Висновки з невеликою купюрою надрукував журнал «Фізичні записки» [7] і назвав членів спецкомісії: акад. А.Йоффе, проф. д-р В.Линник, проф. д-р Вул і проф. д-р М.Леонтович. Комісія стверджувала, що в Інституті фізики найбільш численною є група напівпровідників; робота цієї групи стоїть на досить високому рівні експериментальної техніки, а роботи останніх місяців стосовно фотоелементів із срібло-сульфіду становлять значний інтерес. Однак комісія постановила, що загальні підсумки наукової роботи інституту за дев'ять років його існування незначні і практичні висновки його роботи мізерні.

Зауважимо, що робота з фотоелементами провадилась у Києві та Ленінграді під керівництвом О.Гольдмана та А.Йоффе відповідно. Ленінградські сірчисто-талієві фотоелементи, що ними успішно займався Б.Коломієць, були менш чутливішими від київських, які були стабільніші в роботі. Після арешту О.Гольдмана творча робота з сірчисто-срібними фотоелементами, які досліджувала Д.Гейхман, згасла. На ювілейній сесії АН СРСР у 1945 р. іноземним гостям демонстрували саме сірчисто-талієві фотоелементи як одне з видатних досягнень радянської науки. В архівах О.Гольдмана є заява про скасування постанови Особливої наради зі спогадом про візит до Б.Коломійця з проханням дати сірчисто-талієвий фотоелемент

для порівняльного дослідження. Борис Тимофійович відповів на прохання в такому дусі: «Ну навіщо це Вам, Олександре Генріховичу, адже Ваші сірчисто-срібні кращі».

У висновках спецкомісії, що надруковані, подані звинувачення в контрреволюційній діяльності директора Інституту фізики:

«Протягом багатьох років на чолі Інституту стояв ворог народу, котрий шкідницьки затримував та спотворював роботу, ізолював Інститут від усієї радянської фізики, усунув ряд талановитих науковців, що перейшли на роботу до інших міст Союзу, та завдав значної шкоди розвиткові фізичної науки в Академії наук УРСР. Роботи Інституту в цілому протікали зовсім ізольовано від діяльності інших фізичних інститутів СРСР».

Стенограму виступу голови спецкомісії академіка А.Йоффе (т. 1, арк. 164-180) на засіданні Президії АН УРСР прокоментував 21.03.1956 р. старший слідчий слідчого управління КДБ при Раді Мінстрів УРСР капітан Ганенко. «В стенограмі доповіді Йоффе вказано на ряд загальних хиб і на позитивні моменти в роботі Інституту фізики. Якого-небудь політичного забарвлення недолікам Йоффе не давав». Слідчий обминув основний висновок у виступі академіка А.Йоффе: «Інститут свої завдання, як радянського інституту, виконував надзвичайно погано». Такий категоричний висновок керівника фізичної групи АН СРСР на засіданні Президії АН УРСР прозвучав як вимога вироку. Тому Президент АН УРСР академік О.Богомолець запропонував прийняти резолюцію з твердженням: «В минулому Інститутом фізики керували з шкідницькою метою». Не виключено, що резолюцію було підготовлено заздалегідь.

Вивчення слідчої справи дозволяє з'ясувати, в якому напрямку розвивались напружені стосунки між фізичними школами О.Гольдмана та А.Йоффе та в який спосіб вони були розв'язані. О.Гольдман не сприйняв псевдопатріотичної методології, яку утверджував у радянській фізичній науці А.Йоффе. Матеріали [8] сесії АН СРСР, що відбулась 14–20.03.1936 р., показують, що сумління науковця вело О.Гольдмана по лінії істини в науці. На сесії розглядались досягнення радянської фізики на тлі світової. Після А.Йоффе першим в дискусії виступив О.Гольдман і аргументовано розкритикував той стиль, про який тоді ж Л.Ландау у властивій йому манері заявив: «В радянській фізиці завдяки суттєвій участі А.Ф.Йоффе поширено стиль, котрий може бути зхарактеризований хіба що тільки поняттям хвалькуватості». О.Гольдмана підтримав також директор Харківського фізико-технічного інституту академік А.Лейпунський. Однак радянська фізика та інші науки в умовах тоталітаризму були самопроголошені найпередовішими. Хибна теорія привела до відповідних практичних результатів.

О.Гольдман відповів на звинувачувальну стенограму доповіді А.Йоффе лише 05.02.1955 р. у листі до головного редактора «Литературной газеты» Б.Рюрикова з приводу статті В.Каверіна «О честности в науке»:

«Перебуванню в Акмолінську, я, вочевидь, зобов'язаний академіку А.Ф.Йоффе, у якого не виявилось громадянської відваги, щоб не залишитись вірним істині». Далі О.Гольдман стверджує: «Розвиток проблеми напівпровідників у Київському інституті було загальмовано на кілька років. Тільки з приходом Лашкарьова в Інститут ця робота почала знову розвиватись» (т. 1, арк. 349-362). Арештом академіка О.Гольдмана та його заступника професора В.Бернацького Інститут фізики було обезглавлено. Арешти низки працівників інституту ще більше послабили його науковий потенціал.

До Інституту фізики О.Гольдман повернувсь через 22 роки після арешту. Вивчення історії його важкого і тривалого повернення показало, що він був небажаною особою для керівництва АН УРСР. Проте він зумів переконати Президію АН УРСР в необхідності розвивати в Україні дослідження з електролюмінесценції і наказом директора Інституту фізики АН УРСР академіка М.Пасічника 27.12.1959 р. був призначений керівником лабораторії електролюмінесценції у 76-річному віці. О.Гольдман подякував академікові О.Лашкарьову за запрошення перейти працювати до новостворюваного Інституту напівпровідників, який виділявся з Інституту фізики, і залишився до кінця працювати у започаткованому ним фізичному інституті.

Автори вдячні проф. О.Г.Ситенку за підтримку роботи, Л.Н.Падун-Лук'яновій і співробітнику СБУ П.М.Панченку за допомогу та С.І.Білоконю за численні консультації.

Примітки

[1] Граве Д.О. Матеріали до обрання нових академіків ВУАН // Додатки до Вістей ВУАН. – 1929. – № 5-6. – С. 13-14.

[2] Про роботу інституту фізики // Вісті Академії наук УРСР. – 1938. – № 6. – С. 57.

[3] Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України). – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 33102-ФП.

[4] Панькова С.М. Институт транспортной механики АН УССР: история и судьба // Очерки истории естествознания и техники. – 1991. – № 40. – С. 94-100.

[5] Шаповал Ю.І. Людина і система (штрихи до портрету тоталітарної доби в Україні). – К. – 1994. – 272 с.

[6] Выводы Комисии по обследованию работа Института физики Академии наук УССР // Известия Академии наук СССР. Серия физическая. – 1936. – № 5-6. – С. 721-722.

[7] Хроніка. Резолюція сесії і фізичної групи Академії наук СРСР про роботу Інституту фізики Академії наук УРСР // Фізичні записки. – 1939. – Т. 7. – № 3. – С. 337-339.

[8] Известия Академии наук СССР, Серия физическая. – 1936. – № 1-2.